

ارائه الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه

سمانه کشمیری^۱، عباس خورشیدی^۲، علیرضا عراقیه^۳، نادر برزگر^۴ و اسفندیار دشمن‌زیاری^۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۲۴

چکیده:

هدف پژوهش حاضر ارائه «ارائه الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه» است. روش پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر نوع داده کیفی و از نظر ماهیت و نوع مطالعه داده‌بنیاد سیستمی (پارادایمی) است. جامعه موردنظر پژوهش شامل اساتید دانشگاه و خبرگان رشته مدیریت منابع انسانی می‌باشد که بر اساس روش نمونه‌گیری نظری از نوع گلوله‌برفی و بر اساس اشباع نظری داده‌ها، ۱۵ نفر خیره برای مصاحبه انتخاب شدند. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود که در آن، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه تنظیم شد. برای فرم مصاحبه یادشده ابتدا بخشی از الگوها، یافته‌ها، مطالعات و نظریه‌های ملی و جهانی بررسی شده، سپس، با کدگذاری باز، شاخص‌ها احصا شدند و از طریق کدگذاری محوری، در قالب ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها مقوله‌بندی شد، و برای ۱۵ نفر از خبرگان ارسال و به کمک کدگذاری انتخابی از طریق مصاحبه، فن دلفی و بارش فکری ابعاد و مؤلفه‌ها شناسایی شد. در نتیجه، ۵ بعد، ۲۰ مؤلفه و ۱۱۸ شاخص برای الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه نهایی شد. پس از تأیید نهایی و اولویت‌بندی خبرگان، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده الگو ترسیم شده، و مجدداً الگوی یادشده توسط خبرگان اعتباریابی شد.

واژه‌های کلیدی: مهارت‌آموزی، عوامل علی، مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، راهبردها، پیامدها،

برون‌دادها

^۱ دانشگاه آزاد اسلامشهر

^۲ استاد تمام رشته مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامشهر (نویسنده مسئول)

a_kgorshidi.۴@yahoo.com

^۳ استاد تمام رشته برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامشهر

^۴ استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلامشهر

^۵ استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد اسلام شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلام شهر، ایران

The presentation of educational policy pattern of skill learning for high school students (sample study: Markazi province)

Abstract:

The aim of the current research is to provide "the model of educational policy for skill learning of first year high school students". The research method is applied in terms of purpose, qualitative in terms of data type, and systemic (paradigmatic) in terms of the nature and type of data study. The target population of the research includes university professors and experts in the field of human resource management, based on the theoretical sampling method of the snowball type and based on the theoretical saturation of the data, ۱۰ experts were selected for the interview. The research tool was a semi-structured interview, in which the dimensions, components and indicators of the educational policy model of skill learning of first year high school students were set. For the aforementioned interview form, a part of national and global models, findings, studies and theories were examined, then, with open coding, indicators were counted and through axial coding, they were categorized in the form of dimensions, components and indicators, and for ۱۰ people from Experts sent and with the help of selective coding through interviews, Delphi technique and brainstorming, the dimensions and components were identified. As a result, ۶۰ dimensions, ۲۰ components and ۱۱۸ indicators were finalized for the educational policy model of the first year high school students. After the final approval and prioritization of the experts, the dimensions, components and indicators of the model were drawn, and the said model was again validated by the experts.

Keywords: Strategies ,skill training,causal factors ,interventionist,contextual conditions

مقدمه

امروزه تأثیر نظام‌های آموزشی بر ابعاد مختلف زندگی فردی دانش‌آموختگان و در سطحی بالاتر، بر همه حوزه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشورها قطعی است. (ریگمی^۱، ۲۰۱۹). و بر همین اساس سیاست‌گذاران با رویکردی آینده‌پژوهانه و کلان‌نگر، به تقویت نظام آموزشی خویش در سطوح مختلف پرداخته، و سعی دارند با اثربخش کردن جریان تربیت و یادگیری در ساختارهای مختلف، به توانمند ساختن منابع انسانی جامعه پرداخته و در نهایت پیشرفت همه جانبه و توسعه پایدار را تضمین کنند. (کریمیان، ۱۴۰۰)

در این میان مهارت‌آموزی به‌ویژه در حوزه اشتغال و کسب‌وکار، نیاز اصلی کشور، دغدغه دولتمردان و یکی از رویکردهای مهم سیاست‌گذاران آموزشی به شمار می‌رود. این موضوع در اسناد تحولی نظام آموزشی مورد تأکید قرار گرفته و تقویت آموزش‌های مهارتی را ضروری نموده است. (مسلمی، حمیدزاده و خنیفر، ۱۴۰۱)

از طرف دیگر، در شرایط فعلی کشور و روند تغییرات بین‌المللی و همچنین افزایش داوطلبان تحصیل کرده جویای کار لازم است به توسعه کارآفرینی به‌عنوان برنامه راهبردی به آن پرداخته شود و از طرفی اشباع ظرفیت استخدامی دولتی و ناتوانی بخشی خصوصی در به‌کارگیری افراد باعث شده که در سال‌های اخیر مشکل بیکاری در بین دانش‌آموختگان و فارغ‌التحصیلان به‌شدت خودنمایی کند که در صورت عدم توجه به این مسائل و پیش‌بینی نکردن راهکارهای اساسی و مناسب برای این معضل که در حال حاضر مشکلات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، سیاسی و... را به وجود آورده، جامعه ما را در آینده نه‌چندان دور با بحران‌های متعدد مواجه خواهد کرد. (مهدی و بارانی، ۱۳۹۸)

نکاتی که بیان شدند، آموزش و پرورش با چالش‌های جدی روبه‌رو است و برون‌داد آن در تراز جمهوری اسلامی ایران و پاسخگویی تحولات محیطی و نیازهای جامعه نمی‌باشد. از این‌رو، تأکیدات حکیمانه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت تحول بنیادی در آموزش و پرورش برای تحول و پرهیز از الگوهای وارداتی، کهنه و تقلیدی محض، چراغ راه برون‌رفت از چالش‌های نظام آموزشی کشور می‌۱۱۹ باشد. (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰)

همچنین با توجه به این که از مهم‌ترین اهداف عملیاتی و راهکارهای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش این است که تربیت‌یافتگان دارای حداقل یک مهارت مفید برای امرار معاش حلال باشند به‌گونه‌ای که در صورت جدایی از نظام تعلیم و تربیت رسمی در هر مرحله، توانایی تأمین زندگی

خود و اداره خانواده را داشته باشند. بر اساس بررسی‌های صورت گرفته در این زمینه هنوز برنامه و اقدام عملی مناسبی جهت تحقق اهداف سند در این زمینه، مشاهده نگردیده است. (عباس‌پور و مرادی، ۱۳۹۷) با اینکه وزارت آموزش و پرورش از نظر تعداد نفرات شاغل در آن، از جمله نهادهای دولتی بزرگ ایران به شمار می‌رود و قریب ۱۵ درصد بودجه کشور، در آموزش و پرورش به مصرف می‌رسد ولی میزان اثربخشی این نهاد، به سبب نارضایتی عمومی از کیفیت خروجی‌های آن پیوسته در معرض توجه و انتقاد بسیاری از ناظران واقع شده است. (فرخنده زاده و همکاران، ۱۳۹۶)

مسئله اصلی این است که، فارغ‌التحصیلان آموزش و پرورش از لحاظ مهارتی، در حد انتظار، کارآمد نیستند به عبارت دیگر، دست ورزی آنها هماهنگ با مغز آنها رشد نکرده است. گرچه برای جبران این ضعف، از گذشته برنامه‌هایی مانند (طرح کاد) (کار و دانش) (توسعه مدارس فنی و حرفه‌ای) انجام شده است، اما همین برنامه‌ها در این راه موفقیت چندانی نداشتند. امروزه پرداختن به مساله مهارت‌آموزی دانش آموزان، از مهمترین راه کارهای برای کاهش بیکاری در کشور می‌باشد. واز آنجایی که در روند آموزشی کشور تمرکز بر مهارت‌آموزی بیشتر در دوره متوسطه دوم و با تاکید بر هنرستان‌ها و آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای صورت می‌گیرد، باعث شده تا دانش‌آموزان زمان کمی برای مهارت‌آموزی داشته باشند و همچنین زمان مناسبی برای انتخاب رشته و گرایش مناسب و مورد علاقه نداشته باشند. لذا، می‌توان شروع مهارت‌آموزی در دوره اول متوسطه از دوره زمانی آموزش مدارس بیشتر بهره جست و روند دستیابی به اهداف آموزشی را تسهیل کرد. لازمه تحقق اهداف دوره متوسطه وجود یک سیاست‌گذاری مطلوب است. با عنایت به مطالب بیان شده پژوهشگر در پاسخ به این سوال است که: الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی در مدارس دوره اول متوسطه کدام است؟ امید است با استقرار نظام مهارتی در کشور به موازات نظام علمی و آکادمیک می‌توانیم حلقه مفقوده نظام آموزشی کشور را تکمیل کنیم.

بنابراینچه گفته شد پژوهشگر به دنبال پاسخ به سوالات زیر است:

۱- الگوی پارادایمی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی در مدارس دوره اول متوسطه کدام است

؟

۲- شناسایی علت‌ها، پیامدها، زمینه‌ها، عوامل مداخله‌گر، راهبردها، و برون دادهای الگوی مذکور (از

دیدگاه خبرگان)

۳- شناسایی مولفه‌ها و شاخص‌های سازنده هر یک از مولفه‌های الگوی مذکور (از دیدگاه خبرگان)

در زمینه سیاست‌گذاری مهارت‌آموزی مطالعات ملی و جهانی انجام گرفته است که در ادامه، برخی از آن‌ها بیان شده است.

نصیری، ایلی وپور کریمی (۱۴۰۱) پژوهشی باعنوان طراحی الگوی ارزیابی سیاست‌گذاری موسسات آموزش عالی انجام دادند. پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی ارزیابی سیاست‌گذاری فرهنگی موسسات آموزش عالی انجام شد. این مطالعه به روش آمیخته (کیفی - کمی) دنبال شد. در بخش کیفی از روش فراترکیب یافته‌های پژوهش‌ها در بازه زمانی ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۹ استفاده گردید. مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۹ نفر از خبرگان انتخاب شده با نمونه‌گیری هدفمند برای پالایش، راستی‌آزمایی و اعتبارسنجی نشانگرها صورت گرفت. در نهایت سه معیار شامل (۱) تناسب به همراه (۲) عامل، ۵ (ملاک، ۱۰ نشانگر)؛ (۲) کارایی (۳ عامل، ۷ ملاک، ۱۶ نشانگر)؛ و (۳) اثربخشی (۳ عامل، ۷ ملاک، ۱۶ نشانگر) به عنوان الگوی ارزیابی سیاست‌گذاری فرهنگی موسسات آموزش عالی شناسایی شدند.

مسلمی، حمیدزاده و خنیفر. (۱۴۰۱) پژوهشی باعنوان خط مشی آموزشی در حوزه آموزش‌های مهارتی انجام دادند. پژوهش حاضر با هدف شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های خط‌مشی‌گذاری آموزشی مبتنی بر رویکرد رفتاری و ارائه مدل مناسب و در راستای ارتقای وضع موجود انجام گرفته است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، از نظر نوع داده‌ها کیفی و از نظر شیوه پژوهش بر اساس نظریه زمینه‌ای اجرا شده است. یافته‌های پژوهش، ابعاد و مؤلفه‌های خط‌مشی‌گذاری آموزشی مبتنی بر رویکرد رفتاری در حوزه آموزش‌های مهارتی در شش طبقه شامل پدیده مرکزی (فرایند خط‌مشی‌گذاری آموزشی مبتنی بر رویکرد رفتاری)، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، عامل مداخله‌گر، راهبردها، و پیامدها و نتایج شناسایی شد.

خیری‌نیا (۱۳۹۹) در پژوهش خود با موضوع «تحلیل محتوای مهارت‌آموزی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی» گزارش داد. نتایج حاصل از این پژوهش در کتاب‌های مورد بررسی بیان‌کننده آن است که در مجموع با ۱۴۹۴۱ فراوانی به مولفه‌های مهارت‌آموزی توجه شده است. بیشترین فراوانی مربوط به مولفه سواداطلاعاتی با ۶۱۴۳ مورد است. و کمترین فراوانی مربوط به مولفه برنامه ریزی با ۹۱ مورد بوده است. بیشترین باراطلاعاتی و ضریب اهمیت مربوط به مولفه سواداطلاعاتی و کمترین آن مربوط به مولفه حل مساله است.

حیدری (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای تحت عنوان کارکردهای سیاست‌گذاری آموزشی در نظام تعلیم و تربیت انجام داد یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده این امر است که فرایند سیاست‌گذاری آموزشی از طریق دوازده مقوله کارکردی (۱- تعمیق روحیه کثرت‌گرایی، ۲- تشویق خصلت مشارکت‌جویی ۳- پرورش منش آزادی‌خواهی ۴- انباشت سرمایه انسانی ۵- توسعه سرمایه انسانی ۶- ارتقای سرمایه فرهنگی ۷- جامعه

پذیری سیاسی ۸- ارزش برابری ۹- ایجاد حس مسئولیت پذیری ۱۰- بسط فرهنگ قانون گرایی ۱۱- ارتقای سواد زیست محیطی ۱۲- سواد اکولوژیکی که در چهار قالب مضمونی (توسعه هنجارهای مدنی، خلق سرمایه‌های غیر مادی، نهادینه سازی جامعه پذیری سیاسی، نیل به توسعه پایدار) طبقه بندی شده‌اند قادر است نظام تعلیم و تربیت را در تحقق و دست یابی به اهداف یاری رساند.

رودویل^۱ (۲۰۲۰) به سیاست آموزشی در عصر دیجیتال در طی پژوهشی پرداخت. وی گزارش داد این پژوهش در مورد جنبه‌های مختلف توسعه ظرفیت و مهارت‌های مورد نیاز در عصر دیجیتال بحث می‌کند. این جنبه‌ها شامل انواع مهارت‌های مورد نیاز در اقتصاد دیجیتالی و بازار کار آینده، مشاغل جدید و مهارت‌های مرتبط، فناوری‌های دیجیتالی خاص و تأثیر آن‌ها بر توسعه مهارت‌ها، مهارت‌های جدید مورد نیاز برای مدیریت داده‌ها و اطلاعات تولید شده به صورت آنلاین و همچنین تأثیر جنسیت بر مهارت‌های دیجیتال.

یونیسف^۲ (۲۰۱۹) پژوهشی تحت عنوان چهارچوب جهانی مهارت‌های قابل انتقال انجام داده است یافته‌ها حاکی از آن است که مهارت‌های مورد نیاز برای موفقیت در مدرسه، کار و زندگی شامل مهارت‌های پایه‌ای، مهارت‌های قابل انتقال، مهارت‌های خاص شغلی و مهارت‌های دیجیتال است. مهارت‌های قابل انتقال شامل مهارت‌های شناختی، مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های احساسی است و رشد مهارت‌های قابل انتقال به چهار نتیجه مهم می‌انجامد: ۱- آموزش بهبود یافته و جامعه دانشی به سمت یادگیری مادام‌العمر می‌رود. ۲- پیامدهای شهروندی فعال بهبود یافته و جامعه به سمت افزایش انسجام اجتماعی، صلح و پایداری می‌رود. ۳- توانمندی شخصی بهبود یافته و رشد نوجوانان، جوانان، انسجام و دسترسی به انتخابها در زندگی و کار و جامعه اتفاق می‌افتد. ۴- مشاغل بهبود یافته و کارافرینی و توسعه اقتصادی بروز میکند.

سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۲۰۱۹) در پژوهشی تحت عنوان آینده آموزش و پرورش و مهارت‌آموزی بیان می‌کند که چهارچوب یادگیری اعلام شده از سوی سازمان همکاری و توسعه اقتصادی برای سال ۲۰۳۰ دارای سه بعد دانش، مهارت و نگرش‌ها و ارزش‌ها است. بعد دانش دارای مولفه‌های دانش انطباقی، دانش میان رشته‌ای، دانش معرفتی و دانش روبه‌ای است. مولفه‌های بعد مهارت (مهارت شناختی و غیر شناختی، مهارت‌های اجتماعی و سیاسی و مهارت‌های فیزیکی و عملی است) و بعد نگرش و ارزش‌ها دارای مولفه‌های (شخصی، محلی، اجتماعی و جهانی) است.

^۱ . Rodwell

^۲ Unicef

فورستر و بول^۱ (۲۰۱۸)، پژوهشی با عنوان «مهارت‌آموزی و اشتغال در طول زندگی با اندازه‌گیری جدید از ویژگی‌های شغلی» انجام دادند. جامعه آماری این پژوهش گروه سنی ۱۶ تا ۴۲ سال بودند. برای پژوهش از روش همبستگی استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد: مهارت‌آموزی و آموزش فنی و حرفه‌ای برای تخصیص بازار کار جوانان سودمند است. در خصوص مهارت‌آموزی تا به حال الگوهای تدوین شده است که در جدول ۱ به برخی از آن‌ها اشاره شده است.

جدول ۱. الگوهای آموزش‌های مهارتی

ردیف	نام الگو	سال	ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها
۱	الگوی فرایندی طالبی و همکاران (۱۳۹۶)	۱۳۹۶	این مدل ناظر بر این دیدگاه است که سیاست‌گذاری در یک مقطع خاص و به صورت یک عمل مستقل صورت نمی‌گیرد، بلکه به صورت یک چرخه، فرآیندی را تشکیل می‌دهد که شامل چندین فعالیت و مرحله است در این مدل فرآیندی سیاست عمومی به عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌های سیاسی همچون تعیین مسئله، تعیین دستور جلسه، تدوین، مشروعیت بخشیدن، اجرا و ارزیابی در نظر گرفته می‌شود
۲	الگوی عقلایی الوانی، شریف زاده (۱۳۹۷)	۱۳۹۷	این الگو شامل سه بعد: داده‌افزاینده و ستاده می‌باشد. در واقع هنگامی میتوان یک سیاست را عقلایی دانست که میزان ارزشها و مقادیری که به دست می‌آورد از آنچه از دست می‌دهد بیشتر و نتایج حاصل، از سایر سیاست‌های قابل انتخاب بیشتر باشد
۳	الگوی مهارت‌آموزی دوره دبستان (صفاری و همکاران)	۱۴۰۰	این الگو ۸ بعد و ۱۹ مولفه به عنوان عناصر آموزش مبتنی بر بازی با تاکید بر مهارت‌آموزی قابل استناد است. بر این اساس مولفه‌ها شامل: ۱. انگیزش (توانایی دستیابی به اهداف برنامه درسی، لذت بردن از یادگیری با حس کنجکاوی) ۲. فردی (افزایش اعتمادبنفس، توجه به ارزش‌های اخلاقی و تربیتی) ۳. مهارتی (توانایی برقراری ارتباط موثر و مهارت‌های اجتماعی، رشد مهارت‌های زندگی) ۴. شناختی (رسیدن به رشد ذهنی، رشد مهارت‌های حل مساله) ۵. یادگیری (یادگیری عملی و تجربه‌ای) ۶. خلاقیت (بستری برای آفرینش اندیشه‌های نو، آشنایی با تجربه‌های نو) ۷. جسمانی (تخلیه انرژی، رشد جسمی و مهارت‌های حرکتی) ۸. درمانی (ابراز احساسات و رفع مشکلات رفتاری، کاهش اضطراب) می‌باشد

^۱. Forste, & Bol

ردیف	نام الگو	سال	ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها
۴	الگوی آموزش مهارت‌های فنی و حرفه‌ای متوسطه نویدی و همکاران	۱۳۹۷	الگو متشکل از ۱۱ مؤلفه (منطق و چرایی؛ اصول حاکم بر برنامه؛ رویکرد تربیتی برنامه؛ اهداف؛ قلمرو و جهت‌گیری محتوا؛ روش‌های آموزشی - تربیتی (فعالیت‌های یادگیری)؛ گروه‌بندی دانش‌آموزان؛ مواد و منابع یادگیری؛ ارزشیابی پیشرفت تحصیلی؛ منابع و امکانات و استلزامات برنامه (الزامات اجرایی) تدوین شد
۵	الگوی اسلامی ایرانی مهارت‌آموزی در مدارس متوسطه کشور مرادی دهقی و همکاران	۱۳۹۷	مهم ترین راهبردهای اتخاذشده در این پژوهش عبارتند از: "فرهنگ سازی، تحول در برنامه درسی، تحول در محیط‌های یادگیری، تحول در روش‌های سنجش و ارزشیابی، تحول در کتاب‌ها و محتوای درسی، بهداشت و ایمنی کار، زیرساخت‌ها و تجهیزات، همکاری و ارتباطات بین المللی آموزشی و پژوهشی، نیازسنجی و تامین منابع مالی" شرایط بستر در پژوهش کنونی مقوله‌های "توجه به فرهنگ و شرایط اجتماعی، ساختار سازمانی، انگیزه حمایت از تغییر و مدیریت عملکرد تغییرمدار" هستند
۶	الگوی برنامه درسی پودمانی بر اساس مهارت‌های حرفه‌ای چهاربند	۱۳۹۱	صلاحیت مورد نیاز تدوین کنندگان برنامه‌های درسی / انطباق موسسات آموزشی / انطباق فراگیران / انطباق مدرسان و مربیان / تهیه آزمون‌های عملکرد / ارتقای موسسات آموزشی هستند که به عنوان مولفه‌های الگوی مذکور شناسایی شدند.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ اهداف کاربردی از نظر داده‌ها کیفی و از نظر ماهیت و نوع مطالعه داده‌بنیاد داده‌بنیاد سیستمی (پارادایمی) است جامعه آماری پژوهش حاضر شامل اساتید دانشگاه و خبرگان رشته مدیریت منابع انسانی می‌باشد. که با روش نمونه‌گیری آگاهانه از نوع نظری و بر اساس اشباع نظری ۱۵ نفر خبره انتخاب شدند. ابزار سنجش پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود که بر اساس کدگذاری باز و کدگذاری محوری به دست آمد. سپس، کدگذاری انتخابی از طریق مصاحبه، فن دلفی و بارش فکری اجرا شد، که در این مرحله ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها توسط خبرگان نهایی و اولویت‌بندی شدند. مجدداً الگو بر اساس ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها ترسیم و توسط خبرگان تأیید و اعتباریابی شد. اعتبار و روایی ابزار سنجش به با روش اجماع سه‌سویه به دست آمد. روش‌های گردآوری اطلاعات از طریق مطالعه عمیق تئوری‌ها، مدل‌ها، یافته‌ها، الگوها، پژوهش‌ها اعم از ملی و جهانی در زمینه الگوهای مهارت‌آموزی، سپس، از طریق اجرا کدگذاری باز از یافته‌های مرحله یک و بعد از آن، اجرای کدگذاری

محوری به منظور مقوله‌بندی شاخص‌ها در قالب ابعاد و مؤلفه‌ها، و در مرحله بعدی، تنظیم این مهم به صورت یک فرم مصاحبه نیمه‌ساختاریافته تنظیم و از طریق مصاحبه عمیق، فن دلفی و بارش فکری به مدد خبرگان و استمرار آن تا اشباع نظری که در پایان احصای الگو، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها توسط خبرگان اعتباریابی و اولویت‌بندی شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی انجام گرفت.

یافته‌های پژوهش

تحلیل داده‌ها در چهار مرحله انجام گرفت:

الف) کدگذاری باز: در این مرحله ۸۸ شاخص از طریق مطالعات ملی و جهانی، و مصاحبه با خبرگان احصا شد.

ب) کدگذاری محوری: در این مرحله ۵ بعد، ۲۱ مؤلفه و ۱۲۰ شاخص از طریق مصاحبه با خبرگان احصا شد. شایان ذکر است به منظور جلوگیری از طولانی‌شدن متن مقاله از بیان جدول کدگذاری‌های باز و محوری خودداری شد.

ج) کدگذاری انتخابی: در این مرحله که توسط خبرگان انجام گرفت. در مجموع، جهت ارائه الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه ترتیب اولویت ۵ بعد، ۲۰ مؤلفه و ۱۱۸ شاخص که در جدول ۲ بیان شده است.

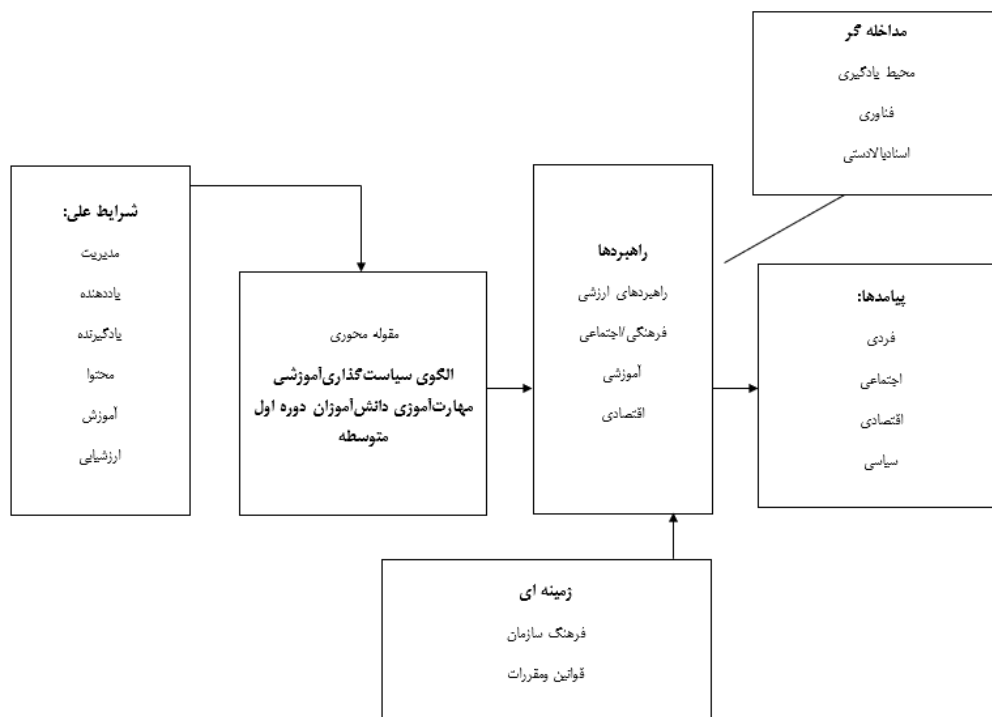
جدول ۲. ابعاد، مؤلفه‌ها و تعداد شاخص‌های سازنده ارائه الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه

تعداد شاخص	مؤلفه‌ها	ابعاد
۶	مدیریت	عوامل علی
۹	یاددهنده	
۵	یادگیرنده	
۵	محتوا	
۷	آموزش	
۶	ارزشیابی	
۵	محیط یادگیری	عوامل مداخله‌گر
۸	فناوری	
۵	اسناد بالادستی	

۴	منابع مالی	
۱۰	فرهنگ سازمان	شرایط زمینه‌ای
۵	قوانین و مقررات	
۶	ارزشی	راهبردها
۶	فرهنگی/اجتماعی	
۶	آموزشی	
۴	اقتصادی	
۶	فردی	پیامدها و ربرون دادها
۴	اجتماعی	
۸	اقتصادی	
۳	سیاسی	

د: اعتباریابی نظری الگو: در این مرحله ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه در قالب یک الگو تنظیم و توسط خبرگان اعتباریابی شد بحث و نتیجه‌گیری

در نتیجه پژوهش الگوی پارادایمی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه به شرح شکل زیر می‌باشد:

شکل ۲. الگوی پارادایمی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه (مستخرج از پژوهش حاضر)

بر اساس شکل ۲، الگوی یادشده از ۵ بعد، ۲۰ مولفه و ۱۱۸ شاخص تشکیل شده است
همچنین، ۱- عوامل علی : مدیریت، یاددهنده، یادگیرنده، محتوا، آموزش و ارزشیابی ۲- عوامل
 مداخله‌گر: محیط یادگیری، فناوری، اسنادبالادستی و منابع مالی
 ۳- شرایط زمینه‌ای: فرهنگ سازمان و قوانین و مقررات ۴- راهبردها: ارزشی، فرهنگی/اجتماعی، آموزشی
 و اقتصادی ۵- پیامدها و درون داده‌ها: فردی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی می‌باشد.
 در نهایت، یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد هر یک از مؤلفه‌های به دست آمده، از شاخص‌های
 تشکیل شده‌اند که در مجموع، پاسخ این پرسش در قالب جدول ۳ بیان شده است.

جدول ۳. ابعاد ، مولفه‌ها و شاخص‌های استخراج شده

ابعاد	مولفه‌ها	شاخص‌ها
عوامل علی	مدیریت	اعمال رهبری دموکراتیک در مدرسه
		تشویق و ترغیب کننده بودن مدیران برای مهارت‌آموزی
		برخوردار از روحیه آزاد اندیشی و کارگروهی
		حمایت مدیران ارشد از گسترش مهارت‌آموزی
		برگزاری همایش‌های مختلف جهت معرفی رشته‌های مهارت‌آموزی
		دعوت از کارشناسان خبره جهت استعدادیابی دانش آموزان
یاددهنده	یاددهنده	تبحر در مدیریت کلاس
		داشتن دانش عملی و کاربردی
		مهارت و اخلاقیت در تدریس
		داشتن مهارت‌های ارتباطی
		آموزش ضمن خدمت مستمر برای بروزرسانی مداوم دانش و مهارت
		ارزیابی مداوم عملکرد مهارتی یاددهنده
		داشتن مهارت‌های استفاده از شبکه‌های مجازی
		داشتن مهارت تولید محتوای آموزش مجازی
		توجه به شایستگی‌های حرفه ای
		توجه به اهمیت مهارت‌آموزی در زندگی
یادگیرنده	یادگیرنده	داشتن انگیزه کافی برای یادگیری مهارت
		توجه به کار تیمی و کارگاهی
		توجه به رشد همه جانبه ودوری از رشد تک بعدی
		آگاهی از تناسب حرفه‌ای با استعداد فردی
		محتوای به روز ونوین
محتوا	محتوا	توجه به نیازهای یادگیرندگان در تولید محتوا
		توجه به بازار کار محلی در تولید محتوای آموزشی
		توجه به بازار کار جهانی در تولید محتوای آموزشی
		توجه به کاربردی بودن محتوا
		آموزش تلفیقی
آموزش	آموزش	کارگروهی وحل مسئله

ابعاد	مولفه‌ها	شاخص‌ها
		مشارکت یادگیرندگان در فرایند آموزشی
		پاسخ به نیازهای جامعه و یادگیرندگان
		دست‌ورزی و تمرین عملی
		تاکید بر نتیجه محوری در آموزش
		تاکید بر فرایند محوری در آموزش
	ارزشیابی	ارزشیابی متنوع و مستمر با توجه به موضوع یادگیری
		خودآگاهی و خودارزیابی یادگیرندگان
		مشارکت سایر یادگیرندگان در دستیابی به سطوح شایستگی
		تکالیف عملکردی در سنجش
		مشارکت سایر یادگیرندگان و والدین در سنجش و ارزشیابی
عوامل مداخله‌گر	محیط یادگیری	استفاده از آزمونهای مهارتی استاندارد و به روز
		مهارت‌آموزی در محیط واقعی کار
		بهره‌گیری از محیطهای استاندارد و قابل قبول
		ایجاد کارگاههای محلی یا منطقه ای
		استفاده از ظرفیت بخش خصوصی موجود در جامعه
	فناوری	به روز نمودن و توسعه کارگاههای موجود
		امکانات کمک آموزشی برای اجرای ایده‌های درسی یاددهندگان
		برخورداری از تجهیزات و آموزش به روز
		تشویق و راهنمایی یاددهندگان به استفاده از وسایل کمک آموزشی در هنگام تدریس
		تخصیص مواد و وسایل کمک آموزشی نو و به میزان لازم در کلاسها
	استفاده از شبیه سازی آموزشی مبتنی بر رایانه جهت تقویت مهارت حل مسئله یادگیرندگان	
	استفاده از شبیه سازی آموزشی مبتنی بر رایانه جهت تقویت مهارت تجزیه و تحلیل یادگیرندگان	
	استفاده از شبیه سازی آموزشی مبتنی بر رایانه جهت تقویت توانایی دیدار سازی فضایی یادگیرندگان	
	استفاده از شبیه سازی آموزشی مبتنی بر رایانه جهت تقویت مهارت خلاقیت یادگیرندگان	

ابعاد	مولفه‌ها	شاخص‌ها
	اسناد بالادستی	ایجاد تغییر در نگرش مدیران نسبت به مهارت‌آموزی
		ایجاد تغییر در نگرش برنامه ریزان سازمان
		آموزشی نسبت به مهارت‌آموزی
		ایجاد تغییر در نگرش مولفان در سازمان برنامه ریزی و آموزشی
		شفاف سازی اهداف مهارت‌آموزی برای نهادهای مربوط
	منابع مالی	اختصاص منابع مالی مکفی در قانون بودجه سالانه برای بررسی وضع موجود
		اختصاص منابع مالی مکفی در قانون بودجه سالانه برای بررسی وضع مطلوب
		حمایت همه جانبه مالی از آموزش‌های مهارتی
		تعیین استراتژی‌های مالی برای مهارت‌آموزی بر اساس نیازهای محلی و ملی
شرایط زمینه‌ای	فرهنگ سازمان	حاکمیت فرهنگ سازمانی مستعد مهارت‌آموزی
		حاکمیت جو صمیمی و دوستانه مبتنی بر اعتماد و تفویض اختیار در مدرسه
		برخورداری از فرهنگ حمایتی در مقابل فعالیتهای پژوهشی و تحقیقاتی
		حاکم بودن فرهنگ مشوق برای آموزش مهارت
		تمایل یاددهندگان به انجام کار تیمی و گروهی در مدرسه
		حاکم شدن تفکر بهبود مداوم مهارتی
		ایجاد فرهنگ تولید مطلوب
		ایجاد فرهنگ مصرف مطلوب
		استفاده از رسانه‌های ملی جهت تشویق مهارت‌آموزی
		تقویت یادگیری اثربخش مهارتی
		برخورداری از سیستم ایده پردازی جهت اخذ و تعدیل ایده‌ها و درگیر سازی یاددهندگان
		انعطاف پذیر بودن قوانین و مقررات در گسترش مهارت‌آموزی
		تعیین متولی برای حمایت از مهارت محور، نوآوری و ارائه ایده‌های جدید
انعطاف پذیری سیستم حقوق و دستمزد		
قوانین و مقررات		برخورداری از سیستم ایده پردازی جهت اخذ و تعدیل ایده‌ها و درگیر سازی یاددهندگان
		انعطاف پذیر بودن قوانین و مقررات در گسترش مهارت‌آموزی
		تعیین متولی برای حمایت از مهارت محور، نوآوری و ارائه ایده‌های جدید

ابعاد	مولفه‌ها	شاخص‌ها
راهبردها	راهبردهای ارزشی	فراهم شدن زیرساختهای سیستمی، فرایندی، اجرایی و فنی برای مهارت‌آموزی
		پرهیز از اسراف
		کسب و کار از راه مشروع
		مسئولیت پذیری
		ترویج فضایل اخلاق حرفه ای
		تامین رفاه عمومی
		جلوگیری از فقرزدایی
فرهنگی/اجتماعی	فرهنگی/اجتماعی	فرهنگ سازی از راه خانواده‌های یادگیرندگان
		فرهنگ سازی از راه فضای مجازی
		فرهنگ سازی از راه رسانه‌های ملی
		فرهنگ سازی از راه تبلیغات شهری
		برگزاری نمایشگاه‌ها در سطح شهر
		تاسیس شورای ملی مهارت
آموزشی	آموزشی	شروع به مهارت‌آموزی در برنامه‌های آموزشی دوره ابتدایی
		توجه به شایستگی‌ها در برنامه آموزشی
		تناسب بین دروس نظری و عملی
		تنوع در برنامه‌های آموزشی
		توجه به پژوهش و خلاقیت در برنامه‌های آموزشی
		توجه به محتوای عملگرایی در برنامه درسی
اقتصادی	اقتصادی	توجه به عدالت اقتصادی در جامعه
		افزایش سرمایه‌گذاری ملی
		حمایت از مهارت‌آموزی توسط نهادهای مربوط
		داشتن چشم انداز در زمینه مهارت‌آموزی
پامدها/برون دادها	فردی	رشد مهارت، خلاقیت و نوآوری
		رشد اعتماد بنفس
		رشد و افزایش بهره وری
		رشد استقلال هویتی
		داشتن آرامش و برنامه ریزی
		رشد کارآمدی فردی
اجتماعی	کاهش آسیب‌های اجتماعی	

ابعاد	مولفه‌ها	شاخص‌ها
اقتصادی		رشد سرمایه اجتماعی
		کاهش فساد ناشی از بیکاری
		استقلال اجتماعی نوجوانان
		رونق اقتصادی
		رشد و توسعه منطقه ای
		اقتصاد پایدار
		تقویت فرهنگ مصرف
		خودکفایی اقتصادی
		افزایش اشتغال
		توسعه حرف گوناگون
سیاسی		افزایش تولید
		رشد اقتدار کشور
		محکم شدن پایه‌های استقلال
		تحکیم پایه‌های مردمی و اعتقادی

یافته‌های حاضر با یافته‌های پژوهشگرانی مانند؛ سلمی و همکاران (۱۴۰۱) از حیث شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها همسو بوده یعنی ابعاد بدست آمده در هر دو پژوهش یکسان بودند. از حیث فناوری و سواد اطلاعاتی و برنامه ریزی مناسب مهارت‌آموزی با یافته‌های خیری نیا (۱۳۹۹) همسو بوده. با نتایج پژوهش حیدری (۱۳۹۹) از حیث سرمایه انسانی (یادگیرنده و یاددهنده) سرمایه فرهنگی، پیامدهای سیاسی و اقتصادی، قوانین و مقررات و توجه به راهبردهای ارزشی در جامعه همسو بوده. با نتایج پژوهش رودویل (۲۰۲۰) از حیث توجه به فناوری و مهارت‌های دیجیتالی همسو بوده. با نتایج پژوهش یونسف (۲۰۱۹) از حیث پیامدهای اجتماعی و فرهنگی، توجه به یادگیرنده و رشد توانمندی‌های جوانان در جامعه، پیامدهای اجتماعی حاصل از مهارت‌آموزی در جامعه همسو بوده. با پژوهش فورستل و بول (۲۰۱۸) از حیث پیامدهای اقتصادی همسو بوده.

از ضرورتها و الزامات رشد و توسعه اقتصادی نظام آموزشی برای ایجاد مهارت‌های لازم، سرمایه انسانی است و در این میان آموزش‌های مهارتی تلفیقی از علم، فن، هنر بوده و نقش بسیار مهمی در تامین نیروی انسانی کارآمد ایفا و مضمونی توسعه‌ای دارد. هدف از این آموزش‌ها، افزایش توانایی‌های دانش، مهارت و قدرت درک افراد و انجام مطلوب‌تر کار در محدوده وظایف شغلی است و انتظار می‌رود

ارائه الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه □ ۱۲۳

سازمان‌های آموزشی از جمله آموزش و پرورش با ارائه آموزش‌های مهارتی بتواند نقش بسزایی در تربیت نیروی تکنسین ماهر و کاهش بیکاری ایفا کند. به همین علت است که یکی از اولویت‌های مهم در سرمایه‌گذاری‌های آموزشی، توسعه و گسترش آموزش‌های مهارت محور بوده و این مهم نیز از سوی نهادهای ذی ربط بین‌المللی مانند یونسکو، یونیواک و بانک جهانی به منزله یک استراتژی مهم به کشورهای در حال توسعه توصیه می‌شود.

در مجموع، پژوهش محدودیت‌های در اجرا داشت که به شرح زیرند:

- پژوهش حاضر برای طراحی الگوی سیاست‌گذاری آموزشی مهارت‌آموزی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه انجام شد. بنابراین، می‌توانست در سطح وسیع‌تری مانند: دوره دوم متوسطه، دوره ابتدایی اجرا شود، که در این صورت قابلیت تعمیم‌پذیری بیشتری داشت.
- نتایج استخراج شده این پژوهش تنها از راه روش کیفی حاصل شد در صورتیکه اگر همواره از روش کیفی و کمی (آمیخته) بدست می‌آمد اعتبار بیشتری داشت.
- در پایان، بر اساس نتایج پژوهش، پیشنهادها زیر ارائه می‌شود:
- اجرای پژوهش در سطح وسیع‌تر، تا قابلیت تعمیم‌پذیری نتایج نیز افزایش یابد. از راه مقیاس استاندارد و جامع‌تر که مورد استفاده گسترده باشد.
- همچنین بر اساس پیشنهادها پژوهشی به‌ذی‌نفعان توصیه می‌شود که نتایج حاصل از این پژوهش در موقعیت‌های عملی و برای حل مسائل و مشکلات موجود به کار گرفته شوند.

منابع

- الوانی، مهدی. (۱۳۹۶). *تصمیم‌گیری و تعیین سیاست دولتی*، تهران: نشر سمت.
- چهاربند، اسفندیار. (۱۳۹۱). الگوی برنامه درسی پودمانی بر پایه استاندارد شایستگی حرفه‌ای، *تعلیم و تربیت استثنایی*، ۱۱۱، ۵۱-۶۷.
- حیدری، علیرضا. (۱۳۹۸). معضل دولت‌سازی و سیاست‌گذاری آموزش و پرورش در ایران پس از انقلاب. *تعلیم و تربیت*، ۱۴۰، ۳۵.
- خیری نیا، حسینعلی (۱۳۹۹). *تحلیل محتوای مهارت‌آموزی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران، دانشگاه علوم انسانی و اجتماعی.
- سند تحول بنیادین. (۱۳۹۰). وزارت آموزش و پرورش.
- سفاری، شهرزاد، حکیم زاده، رضوان، دهقانی، مرضیه و لواسانی، مسعود غلامعلی. (۱۴۰۰). ارائه مدل مفهومی آموزش مبتنی بر بازی با تاکید بر مهارت‌آموزی: مطالعه فراترکیب، *مجله علوم تربیتی دانشگاه اهواز*، ۲۸ (۲)، ۹۷-۱۱۲.

۱۲۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی سال پانزدهم، شماره سوم، بهار ۱۴۰۳

- طالبی، بهنام، سیدنظری، نیر و سودی، حورا. (۱۳۹۶). ارائه مدل ادراکی سیاست‌گذاری در آموزش و پرورش ایران، فصلنامه رهیافت، دوره ۲۷، شماره ۶۵ فروردین ۱۳۹۶
- عباس‌پور، عباس، مرادی، کیوان. (۱۳۹۶). تحلیل انتقادی سیاست‌آموزشی: بازخوانش ارزش‌ها گم شده. نشریه سیاست‌گذاری عمومی، ۳(۳)، ۱۶۰-۱۳۷.
- فرخنده زاده، علیرضا، زارعی، اسماعیل، حسینی، سید محی‌الدین و عسکری، مریم. (۱۳۹۶). چرخه‌ی سیاست‌گذاری در نظام آموزش و پرورش، تهران، انتشارات: مانا.
- کریمیان، جلال. (۱۴۰۰). سیاست‌گذاری در آموزش و پرورش، تهران: نشر: کتاب راهبرد.
- مرادی دهقی، شهریار، عباس‌پور، عباس، رحیمیان، حمید، ملکی، حسن و خسروی، محبوبه. (۱۳۹۷). پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۶ (۴۱)، ۶۷-۲۹.
- مسلمی، ناهید، حمیدزاده، علی و خنیفر، حسین. (۱۴۰۱). ارائه مدل خط‌مشی‌گذاری آموزشی مبتنی بر رویکرد رفتاری در حوزه آموزش‌های مهارتی در ایران، مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ۲۸ (۲۱)، ۳۶۲-۳۲۸.
- مهدی، رضا و بارانی، سپیده. (۱۳۹۸). تحلیل جایگاه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی در نقشه جامع علمی کشور، فصلنامه کارآفن، ۱۶ (۲)، ۱۵-۳۲.
- نصیری فیروز، علی، رضا، ابیلی، خدایار، کرامتی، محمد رضا و پور کریمی، جواد. (۱۴۰۱). طراحی الگوی ارزیابی سیاست‌گذاری فرهنگی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی (یک پژوهش آمیخته)، فصلنامه علمی مطالعات فرهنگی، ۱۷ (۵۱)، ۹۱-۱۳۰.
- نویدی، احد، خالقی نژاد، علی و خالقی، علی اصغر. (۱۳۹۷). طراحی چهارچوبی برای آموزش مهارت فنی و حرفه‌ای به دانش‌آموزان متوسطه دوم شاخه نظری: یک مطالعه کیفی، ۱۳ (۱)، ۱۲۰-۱۳۴.
- Forster, A. G., & Bol, T. (۲۰۱۸). Vocational education and employment over the life course using a new measure of occupational specificity. *Social Science Research*, 70, ۱۷۶-۱۹۷.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), Getting Skills Right: Spain, ۲۰۱۸-Apr-۲۶
- Regmi, Kapil Dev. (۲۰۱۹). Critical Policy Sociology: Key Underlying Assumptions and Their Implications for Educational Policy Research, *International Journal of Research & Method in Education*, v ۴۲ n ۱ p ۷۵-۹۰
- ۲۰۱۹
- Rodwell, Grant. (۲۰۲۰), Education Policy and the Political Right in the digital age: The Burning Fuse beneath Schooling in the US, UK and Australia. Routledge Research in Education Policy and Politics, Routledge Research in Education Policy and Politics. ۲۰۲۱-Dec-۲۹
- ۴-۸۱. Unicef. (۲۰۱۹). Global Framework ON Transferable Skills

فصلنامه تحقیقات مدیریت آموزشی
<https://sanad.iau.ir/journal/jearq>